

КРИТЕРІЇ ВИЗНАЧЕННЯ РОЗМІРУ ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ (НЕМАЙНОВОЇ) ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ПОРУШЕННЯМ АВТОРСЬКИХ ТА СУМІЖНИХ ПРАВ

CRITERIA FOR DETERMINING THE SIZE OF PECUNIARY (NON-PROPERTY) DAMAGE IN VIOLATION OF COPYRIGHT AND RELATED RIGHTS IN UKRAINE

Кочина О.С., к.ю.н., доцент кафедри
цивільного, господарського права та процесу

*Навчально-науковий інститут права та соціальних технологій
Чернігівського національного технологічного університету*

Стаття присвячена дослідженню критеріїв визначення розміру грошової компенсації моральної (немайнової) шкоди та можливості їх застосування в разі порушення авторських та суміжних прав. На підставі аналізу судових рішень у сфері розгляду справ про компенсацію моральної шкоди, завданої порушенням авторських та суміжних прав, названо критерії, якими найчастіше керуються судді під час визначення суми грошової компенсації.

Ключові слова: критерії розміру моральної шкоди, грошове відшкодування, характер правопорушення, душевні страждання, порушення авторських та суміжних прав.

Статья посвящена исследованию критериев определения размера денежного возмещения морального (неимущественного) вреда и возможности их применения в случае нарушения авторских и смежных прав. На основании анализа судебных решений в сфере рассмотрения дел о возмещении морального вреда, причиненного нарушением авторских и смежных прав, были определены критерии, которыми чаще всего руководствуются судьи при определении суммы денежной компенсации.

Ключевые слова: критерии размера морального вреда, денежное возмещение, характер правонарушения, душевные страдания, нарушение авторских и смежных прав.

The article is devoted to the study of the criteria for determining the amount of monetary compensation (moral damage) and the possibility of its use in case of violation of copyright and related rights. The problem of determining the amount of non-pecuniary damage begins with the moment when the victim decides to sue the claim and should indicate the amount of compensation for moral damage and, even more, prove its amount. The absence of any system for determining the amount of compensation for suffering cause difficulties even among judges when deciding on the amount of monetary compensation.

It is established that in violation of copyright and related rights the most important role is played by the following: the nature of the offense, the depth and duration of emotional suffering, the severity of forced life changes, the degree of decline in prestige, the state of health of the victim, and others.

The analysis of court decisions on cases of non-pecuniary damage for violation of copyright and related rights made it possible to state that, among other criteria, when determining the amount of monetary compensation, judges often retreat from the depth of suffering of the victim. According to this, the depth of mental suffering is proposed to be divided into low, medium and severe.

For a low level of emotional suffering, which is characterized by mild experiences, short-term mood changes that do not cause significant discomfort to the victim, do not affect his daily life. Mental suffering of moderate severity imply longer mental and emotional changes in the human body that manifest in the form of excessive annoyance, anxiety, persistent feelings, self-esteem, frustration in their activities, etc. Severe mental suffering is characterized by profound feelings, injuring the human psyche and causing accompanying functional disorders, sleep disturbances, appetite, loss of meaning in life, etc.

Key words: non-pecuniary damage criteria, cash compensation, nature of offense, mental suffering, violation of copyright and related rights.

Проблема визначення розміру моральної шкоди починається з того моменту, коли постраждала особа вирішує подати до суду позовну заяву і має в ній вказати суму бажаної компенсації за завдану моральну шкоду та, що ще складніше, обґрунтувати її розмір. О. Ерделевський слушно зазначає, що коли запитати позивача: «Чому Ви наполягаєте саме на такому розмірі компенсації?», даремно чекати на обґрунтовану відповідь. Найімовірніша відповідь, яка може бути одержана: «Тому що вважаю, що отримання саме такої суми компенсує перенесені мною страждання!» [1, с. 57].

Здається, що серед пересічних громадян переважає думка, що чим більшу суму вказати, тим вірогідніше, що присудять хоча б щось. Це пов'язано з тим, що в Україні, як, у принципі, і в багатьох інших країнах, не існує чіткої методики визначення розміру компенсації за завдану моральну шкоду, відсутні граничні розміри відшкодування (крім деяких винятків, встановлених законами), немає узагальненої судової практики з уже присуджених сум компенсації з окремих категорій справ.

Відсутність будь-якої системи визначення розміру компенсації за завдані страждання спричиняє, з іншого боку, аналогічні проблеми і серед суддів, які, керуючись обставинами справи, чинними законодавчими актами, принципами добросовісності, справедливості та розумності, повинні присудити обґрунтовану суму компенсації моральної шкоди або, навпаки, відмовити в задоволенні таких вимог.

Аналогічні складнощі виникають і під час розгляду справ із компенсації моральної (немайнової) шкоди, завданої порушенням авторських та суміжних прав. Зазначене вище зумовлює актуальність дослідження критеріїв визначення розміру компенсації моральної (немайнової) шкоди в разі порушення авторських та суміжних прав.

Варто зазначити, що питанню критеріїв визначення розміру компенсації моральної (немайнової) шкоди в разі порушення авторських та суміжних прав в юридичній літературі майже не приділено уваги. Наукові праці в основному присвячені критеріям визначення розміру компенсації моральної (немайнової) шкоди взагалі, зокрема, дану проблему досліджували такі науковці, як: О. Ерделевський, І. Майстер, В. Манукян, Ю. Моторний, В. Паліюк, С. Шимон та інші.

Метою статті є аналіз вироблених теорією та практикою критеріїв визначення розміру компенсації моральної (немайнової) шкоди та встановлення допустимості їх застосування в разі порушення авторських та суміжних прав.

На законодавчому рівні критерії визначення розміру грошової компенсації моральної шкоди визначені в абз. 2 ч. 3 ст. 23 Цивільного кодексу (далі – ЦК) України [2], до них віднесено характер правопорушення; глибину фізичних та душевних страждань; погіршення здібностей потерпілого або позбавлення його можливості їх реалізації; ступень вини особи, яка завдала моральної шкоди,

якщо вина є підставою для відшкодування; інші обставини, які мають істотне значення.

Відповідні критерії вироблені і судовою практикою. Так, п. 9 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди» [3] передбачено, що розмір компенсації моральної (немайнової) шкоди суд визначає залежно від характеру й обсягу страждань (фізичних, душевних, психічних тощо), яких зазнав позивач, характеру немайнових втрат (їх тривалості, можливості відновлення тощо) та з урахуванням інших обставин. Зокрема, враховуються стан здоров'я потерпілого, тяжкість вимушених змін у його життєвих і виробничих стосунках, ступінь зниження престижу, ділової репутації, час та зусилля, необхідні для відновлення попереднього стану, добровільне – за власною ініціативою чи за зверненням потерпілого – спростування інформації редакцією засобу масової інформації.

Розглянемо сутність зазначених критеріїв і можливість їх застосування в разі порушення авторських та суміжних прав.

Першим критерієм, який визначений в абз. 2 ч. 3 ст. 23 ЦК, є характер правопорушення, тобто суспільні відносини, на які посягає правопорушник. В. Манукян вважає, що даний критерій є першим, нехай вельми некоректним, кроком під час визначення суми компенсації [4, с. 146]. На нашу думку, позиція законодавства щодо розміщення характеру правопорушення як першого критерію має своє обґрунтування. За характером правопорушення поділяються на кримінальні, адміністративні, цивільні та дисциплінарні. Належність діяння, яким було спричинено моральну шкоду, до того чи іншого виду правопорушення буде напряму впливати на розмір грошової компенсації.

С. Шимон слушно зазначає, що протиправне діяння, що становить підвищену суспільну небезпеку, зазвичай спричиняє більш глибокі моральні страждання особи через її усвідомлення себе жертвою такого діяння, може сприяти встановленню більш високого розміру відшкодування [5, с. 55].

Ю. Моторний також вказує на те, що скоєння злочину є найбільш небезпечною формою поведінки людини, за якої потерпілий відчуває страх, приниження, зазнає тілесних ушкоджень, відчуває загрозу для життя, здоров'я, втрачає майно. Негативні емоції, породжені діями злочинця, впливають як безпосередньо на потерпілого, так і на його близьких та рідних. Усе це зазвичай триває місяцями і навіть роками. Саме тому такі моральні страждання, спричинені злочинами проти особи, є найбільш глибокими, вони найістотніше впливають на подальшу поведінку і навіть долю людини. Тож при скоєнні злочину еквівалент завданої шкоди повинен бути значно більшим, ніж зараз, та більшим за шкоду, завдану під час цивільно-правових, адміністративних та інших відносин [6].

Цілоком підтримуємо викладені позиції. Вважаємо, що характер правопорушення – це перший критерій об'єктивного характеру, який має зорієнтувати і позивачів, і суддів щодо відповідності бажаної суми компенсації тяжкості вчиненого правопорушення.

Аналіз судової практики свідчить про те, що дослідження характеру правопорушень є актуальним і у сфері порушень авторських та суміжних прав. Так, Апеляційний суд Чернівецької області дійшов висновку, що, визначаючи розмір компенсації моральної шкоди, суд першої інстанції належним чином не врахував характер спірного правопорушення, глибину душевних страждань, які переніс позивач, вимоги розумності і справедливості. У зв'язку із цим суму компенсації знижено з 10 000 гривень до 5 000 [7].

У рішенні Святошинського районного суду м. Києва в справі № 2–1120/11 від 21 червня 2012 р. характер діянь став також одним із критеріїв визначення розміру моральної шкоди, урахуваючи який, позивачу прису-

джено 3 000 гривень компенсації з одного відповідача і по 1 000 гривень із трьох інших [8].

Наступним критерієм визначення розміру компенсації моральної шкоди є глибина фізичних та душевних страждань. Привертає увагу вживання законодавцем сполучника «та» між словами «фізичних» та «душевних» страждань. Чи необхідна для компенсації моральної шкоди одночасна наявність і фізичних, і душевних страждань?

Зі змісту ч. 2 ст. 23 ЦК випливає, що моральна шкода може полягати у фізичному болу та стражданнях або в душевних стражданнях. Тобто, як зазначає С. Васильєв, потерпілий може вважатися таким, якому завдано моральної шкоди, якщо він зазнав душевних страждань у вигляді негативних змін душевно-психологічного функціонування організму або фізичних страждань у вигляді негативних змін біологічного функціонування організму [9, с. 116]. В. Манукян вважає, що самого зазнання фізичних страждань цілком достатньо для твердження про наявність моральної шкоди, адже неправомірно завдані фізичні страждання завжди включають психологічний елемент. Наскільки значне, у даній ситуації, моральне страждання – питання інше [4, с. 41].

Приходимо до висновку, що фізичні страждання зазвичай виникають разом із душевними, а от душевні страждання можуть існувати самотійно. Отже, доречніше було б в абз. 2 ч. 3 ст. 23 ЦК даний критерій сформулювати як глибина фізичних та (або) душевних страждань.

На нашу думку, у разі порушення авторських та суміжних прав найчастіше виникають саме душевні страждання, адже зазначені правопорушення не посягають на життя та здоров'я потерпілого, проте не виключаємо, що сильні душевні розлади можуть спричинити і фізичні страждання (підвищення тиску, серцевий напад, втрату свідомості тощо).

Для визначення глибини страждань О. Ерделевський пропонує взяти за основу глибину страждань «середньої» людини, тобто це ті страждання, які, за загальним уявленням, має відчувати (не може не відчувати) «середня» людина, що «нормально» реагує на скоєне стосовно неї протиправне діяння [10, с. 188]. Але водночас не можна відкидати індивідуальні особливості потерпілого, адже глибина страждань багато в чому залежить не тільки від того, що сталося, але й не меншою мірою від ставлення до події, від індивідуально-психологічних особливостей людини, її настанов, соціальних очікувань, особистісної схильності до соціально-дезадаптованих форм поведінки [11, с. 67]. Такі індивідуальні особливості людини можуть підвищувати чи знижувати глибину страждань. Тому брати до уваги необхідно як «середню» глибину, так і зумовлені індивідуальними особливостями потерпілого відхилення від неї, що зможе надати суду можливість врахувати дійсну моральну шкоду і визначити відповідний їй розмір компенсації [10, с. 188].

С. Шимон також пропонує такі критерії визначення глибини страждань: 1) характер страждань (прості переживання; душевні страждання; страждання, пов'язані з фізичним болем); 2) тяжкість ушкодження здоров'я (легке, середньої тяжкості, тяжке); 3) вид душевних страждань (занепокоєння, нервозність, сором, приниження, страх, відчай); 4) глибина страждань (незначний фізичний або душевний біль, значний біль, сильний біль, нестерпний біль, біль руйнівної для здоров'я сили) [5, с. 55].

Отже, у разі завдання моральної шкоди порушенням авторських та (або) суміжних прав суд має з'ясувати, у чому саме полягають душевні страждання, визначити їхню глибину. Глибину душевних страждань пропонуємо поділити на низьку, середню та тяжку. Для низького рівня душевних страждань характерні легкі переживання, нетривалі зміни настрою, які не приносять значного дискомфорту потерпілому, не впливають на його повсякденне життя. Душевні страждання середньої тяжкості передбачають

виникнення більш тривалих психічно-емоційних змін в організмі людини, які проявляються у формі надмірної роздратованості, збудженості, стійких переживань, зниження самооцінки, розчарувань у своїй діяльності тощо. Тяжкі душевні страждання характеризуються глибокими переживаннями, що травмують психіку людини і викликають супутні функціональні розлади, порушення сну, апетиту, втрату сенсу життя тощо.

Судова практика свідчить про те, що суть моральних страждань та їхня глибина є найбільш вживаними критеріями під час визначення суми компенсації, спричиненої порушенням авторських та суміжних прав, проте судді велими неоднаково його застосовують. Умовно судові рішення в зазначеній сфері можна поділити на 2 групи: в одних лише вказується на наявність моральних, душевних страждань без зазначення, у чому вони полягають, в інших – більш повно розкривається їхня сутність.

Прикладами першого варіанта рішень є такі формулювання:

1) правопорушення завдає позивачці душевних страждань та негативно впливає на психоемоційний стан (сума компенсації – 4 000 грн) [12];

2) порушення авторського права позивача та форма, в якій воно було здійснене, завдало душевних страждань та спричинило погіршення ділової репутації позивача (сума компенсації – 15 000 грн) [13];

3) з урахуванням установлених судом порушень особистих немайнових прав позивача, що призвели до моральних страждань, з відповідача підлягає стягненню сума компенсації моральної шкоди (25 000 грн) [14] тощо.

Прикладами другої категорії рішень є такі:

1) завдана позивачці моральна шкода полягає в переживаннях, пов'язаних із матеріальними втратами та необхідністю захищати свої права (сума компенсації – 500 грн) [15];

2) на думку суду, саме така сума є достатньою компенсацією за перенесені позивачкою незручності та переживання (сума компенсації – 3 000 грн) [16];

3) суд вважає доведеним той факт, що невиконанням умов авторського договору відповідач спричинив певні незручності, погіршення душевного спокою, втрату ділових стосунків (сума компенсації – 1 000 грн) [17];

4) таке порушення приносить душевні страждання позивачам. Так, позивачам важко усвідомлювати те, що твір, який вони довго писали, погоджували, редагували, перечитували, в який вони вклали свій багаторічний досвід та знання, повністю переписаний та виданий від імені іншої особи із зазначенням її як автора всіх тих думок та ідей, які належать позивачам (сума компенсації – по 2 000 грн і 3 000 грн із кожного відповідача кожному позивачу) [18] та ін.

Зазначені рішення демонструють, що суди приділяють недостатню увагу дослідженню глибини душевних страждань, можна побачити, що вони ухвалюють рішення про присудження достатньо великих сум компенсації, ігноруючи необхідність дослідження цього критерію. Вважаємо, що недостатньо лише посилатися на ч. 3 ст. 28 ЦК, суди обов'язково мають вказувати, у чому саме полягають душевні страждання, який їхній ступінь. Лише за таких умов ухвалені рішення будуть законними й обґрунтованими.

Третім критерієм визначення розміру моральної шкоди є погіршення здібностей потерпілого або позбавлення його можливостей їх реалізації.

В основному даний критерій має значення в разі вчинення правопорушень, які завдають шкоди здоров'ю потерпілого. І. Майстер зазначає, що варто розмежовувати два види наслідків, які завдаються зазначеними правопорушеннями:

1) погіршення здатності до виконання певної роботи, виконання якої потребує певної кваліфікації чи професійних навичок, або позбавлення його можливостей їх реаліза-

ції. Наприклад, коли бухгалтер втратив зір, то вважається, що ступінь втрати його професійної працездатності є досить великим;

2) погіршення здібностей потерпілого, що забезпечують його природне існування, або позбавлення його можливості їх реалізації. Тут ідеться про втрату фізичною особою загальної працездатності. Наприклад, коли бухгалтер втратив ногу, то ступінь втрати ним професійної працездатності відсутній, а має місце лише втрата загальної працездатності, хоча ступінь такої втрати високий [19, с. 52].

Зазвичай такі наслідки порушення авторських та суміжних прав завдати не може. Вважаємо, що дане правопорушення може спричинити лише душевні розлади, які будуть впливати на працездатність з погляду її ефективності. А даний критерій стосується ступеня втрати професійної або загальної працездатності. Отже, ступінь погіршення здібностей потерпілого або позбавлення його можливостей їх реалізації не є актуальним під час визначення суми компенсації за моральні страждання, спричинені порушенням авторських та суміжних прав.

Ще одним критерієм, який визначений у ч. 3 ст. 23 ЦК, є ступінь вини особи, яка завдала моральної шкоди, якщо вина є підставою для компенсації моральної шкоди. Зауважимо, що законодавець зазначив як критерій саме ступінь вини того, хто завдав шкоди, а не її форму, яка жодним чином не впливає на розмір компенсації моральної шкоди.

Але і таке формулювання зазнає критики з боку цивілістів. Деякі науковці критично ставляться до можливості впливу ступеню вини заподіювача шкоди на розмір компенсації моральної шкоди. Так, свого часу В. Паліюк вказував на те, що вина в цивільному праві служить лише підставою для компенсації шкоди. Водночас ні форма вини, ні її тяжкість (ступінь), за загальним правилом, на розмір відповідальності і кваліфікацію правопорушення не впливають. Виняток становлять випадки, зазначені в законі (наприклад, урахування вини потерпілого) [20, с. 101]. І. Майстер також стверджує, що, визначаючи розмір компенсації моральної шкоди, суду варто виходити із сутності поняття «моральна шкода» та правових наслідків, що спричинені її завданням, а не враховувати форму та ступінь вини правопорушника. Саме цим відрізняється цивільно-правова відповідальність від кримінальної, для якої характерно те, що санкція за скоєний злочин залежить від форми та ступеня вини правопорушника [21, с. 125].

С. Шимон зазначає, що ступінь вини враховується тоді, коли у виникненні шкоди є вина деліквента (боржника) і потерпілого (кредитора). У такому разі виникає так звана змішана відповідальність. Суд з'ясовує ступінь вини кожної сторони (у відсотковому виразі), визначає повний розмір відшкодування, а потім зменшує його пропорційно ступеню вини потерпілого [5, с. 55].

Отже, підтримуємо вищезазначені позиції і приходимо до того, що за загальним правилом ступінь вини заподіювача шкоди не впливає на розмір компенсації моральної шкоди, крім випадків наявності вини потерпілого та завдання моральної шкоди спільними діями (бездіяльністю) декількох осіб.

Вважаємо, що в разі завдання моральної шкоди порушенням авторських та суміжних прав ступінь вини взагалі не враховується, включаючи зазначені винятки. Щодо вини потерпілого, то важко собі уявити ситуацію, коли він умисно чи з необережності вчинював би дії, які б сприяли порушенню його авторських та (або) суміжних прав, унаслідок якого йому була б завдана моральна шкода. У випадках завдання шкоди спільними діями декількох осіб, як свідчить судова практика, радше буде враховуватися характер діянь кожного із правопорушників, а не їхня вина. Вище ми вже наводили приклад, в якому рішенням Святошинського районного суду м. Києва присуджено стягнення на користь позивача компенсації моральної шкоди в розмірі 3 000 грн з одного відповідача

та по 1 000 грн з інших трьох, яке ухвалено, враховуючи характер діянь відповідачів.

Ледь не єдиним прикладом у справах про компенсацію моральної шкоди, завданої порушенням авторських та суміжних прав, в якому була врахована вина відповідача під час визначення розміру компенсації моральної шкоди, є рішення Шевченківського районного суду м. Києва, яким визнано, що позивачем не доведено вини відповідача в завданні йому моральних страждань, які призвели до порушень здоров'я. Дана обставина послугувала підставою для зменшення суми компенсації із заявлених 51 862,50 грн до 1 000 грн у зв'язку з наявністю лише морального дискомфорту, спричиненого порушенням відповідачем авторських прав позивача [17]. Але і тут мав місце не ступінь вини відповідача, а її наявність.

Отже, вважаємо, що ступінь вини особи, яка завдала моральної шкоди, не є актуальним критерієм для визначення суми компенсації моральної шкоди, завданої порушенням авторських та суміжних прав.

Крім розглянутих нами критеріїв, ЦК (ч. 3 ст. 23) вказує на можливість врахування інших обставин, які мають істотне значення для визначення розміру моральної шкоди, завданої конкретним правопорушенням.

С. Шимон до інших обставин, які мають істотне значення для визначення розміру компенсації, відносить такі: тривалість негативних наслідків, які виникли через посягання на права особи; істотність вимушених змін у способі життя потерпілого; час, що минув із моменту завдання моральної шкоди; майновий стан особи, яка завдала шкоди [5, с. 55–57].

Дослідження судових рішень, що стосуються компенсації моральної шкоди, завданої порушенням авторських та суміжних прав, дозволяє виділити такі додаткові критерії, якими користується суд для визначення справедливої суми відшкодування:

1) тривалість душевних страждань (протягом 2005–2009 рр. відповідачі неодноразово порушували його авторські майнові й немайнові права на створені ними в співавторстві книги [22]);

2) стан здоров'я потерпілого (суд враховує, що позивач є інвалідом 3 групи, деякі його захворювання підтверджуються довідками [23]);

3) тяжкість вимушених життєвих змін (тяжкість вимушених життєвих змін полягає в тому, що позивачам доводиться вживати додаткових заходів самозахисту (надсилання листів, телефонні дзвінки, пошук доказів тощо), натомість вони могли б використовувати цей час у звичному для них ритмі. Крім того, позивачі повсякденно повинні доводити іншим людям той факт, що цей твір належить саме їм, наявність порушення їхніх авторських прав [18]);

4) ступінь зниження престижу (позивач втратив нормальні ділові стосунки, довіру до інших [17]);

5) суть позовних вимог [22] тощо.

Отже, перелік критеріїв, які впливають на розмір компенсації моральної шкоди, є справді невичерпним і залежить від кожної окремо взятої справи.

У разі порушення авторських та суміжних прав найбільш вагомою роль відіграють такі критерії визначення розміру грошової компенсації моральної (немайнової) шкоди: характер правопорушення, глибина та тривалість душевних страждань, тяжкість вимушених життєвих змін, ступінь зниження престижу, стан здоров'я потерпілого й інші. Аналіз судових рішень щодо розгляду справ про компенсацію моральної шкоди, завданої порушенням авторських та суміжних прав, дає можливість стверджувати, що з-поміж інших критеріїв, визначаючи суму грошової компенсації, судді найчастіше відштовхуються від глибини страждань потерпілого.

ЛІТЕРАТУРА

1. Эрделевский А. Моральный вред и компенсация за страдания : научно-практическое пособие. Москва : Издательство «БЕК», 1998. 188 с.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р., № 435–IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № № 40–44. Ст. 35.
3. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди : постанова Пленуму Верховного Суду України від 31 березня 1995 р. № 4. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>.
4. Манукян В. Моральный вред: право, практика, опыт. Киев : Истина, 2008. 288 с.
5. Научно-практический комментарий Цивильного кодекса Украины : у 2 т. / за ред. О. Дзери (кер. авт. кол.), Н. Кузнецовой, В. Луця. 4 вид., перероб. і допов. Київ : Юрінком-Інтер, 2011. Т. I. 808 с.
6. Моторний Ю. Як визначити розміри моральної шкоди? URL: <http://www.khpg.org/index.php?id=1039989346>.
7. Рішення Апеляційного суду Чернівецької області в справі № 2490/22-ц-1390/11 від 4 січня 2012 р. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/50624557>.
8. Рішення Святошинського районного суду м. Києва в справі № 2–1120/11 від 21 червня 2012 р. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/25273028>.
9. Васильев С. Деликтное судопроизводство (судопроизводство о возмещении вреда) : учебное пособие. Харьков : ООО «Одиссей», 2005. 448 с.
10. Эрделевский А. Компенсация морального вреда: анализ и комментарий законодательства и судебной практики. 2 изд., испр. и доп. Москва : Издательство «БЕК», 2000. 256 с.
11. Романов В. Юридическая психология : учебник для академического бакалавриата. 6 изд., перераб. и доп. Москва : Юрайт, 2015. 537 с.
12. Рішення Шевченківського районного суду м. Києва в справі № 2–1446/11 від 1 грудня 2011 р. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/20081094>.
13. Рішення Центрального районного суду м. Миколаєва в справі № 1423/12666/2012 від 30 листопада 2012 р. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/31815022>.
14. Рішення Печерського районного суду м. Києва в справі № 757/1460/13-ц від 23 квітня 2013 р. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/31003057>.
15. Рішення Печерського районного суду м. Києва (заочне) у справі № 2–3938/12 від 25 березня 2013 р. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/30346374>.
16. Рішення Сімферопольського районного суду Автономної Республіки Крим у справі № 2–3429/11 від 12 січня 2012 р. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/21213855>.
17. Рішення Шевченківського районного суду м. Києва в справі № 2–4195/11 від 25 січня 2012 р. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/24421978>.
18. Рішення Подільського районного суду м. Києва в справі № 2–2900/11 від 28 травня 2012 р. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/25098988>.
19. Майстер І. Критерії визначення розміру компенсації моральної шкоди. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2014. № 4. С. 49–54.
20. Палиук В. Правовое регулирование возмещения морального (неимущественного) вреда : дис... канд. юрид. наук: 12.00.03. Харьков, 1999. 189 с.

21. Майстер І. Вина як умова компенсації моральної шкоди, завданої особистим немайновим правам фізичної особи. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2014. № 4. С. 120–127.

22. Рішення Святошинського районного суду м. Києва в справі № 2–1120/11 від 21 червня 2012 р. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/25273028>.

23. Рішення Оболонського районного суду м. Києва в справі № 756/17125/13 від 18 березня 2014 р. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/38009166>.

УДК 351.72

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

COMPARATIVE AND LEGAL ANALYSIS OF THE STATE REGULATION OF MARKET OF SECURITIES OF FOREIGN COUNTRIES

Маланчук Т.В., к.ю.н., доцент кафедри міжнародного, європейського права та цивільно-правових дисциплін
Сумський державний університет

Голодна А.С., студентка
Сумський державний університет

У статті досліджено державне регулювання ринку цінних паперів. Проаналізовано положення законодавства зарубіжних країн. Проводиться порівняльно-правове дослідження нормативно-правової бази України та зарубіжних країн. Вивчено теоретичні аспекти регулювання ринку цінних паперів. Акцентовано увагу на сучасних завданнях державного регулювання ринку цінних паперів.

Ключові слова: держава, фондовий ринок, державне регулювання, цінні папери, діяльність на фондовому ринку.

В статье исследовано государственное регулирование рынка ценных бумаг. Проанализированы положения законодательства зарубежных стран. Проводится сравнительно-правовое исследование нормативно-правовой базы Украины и зарубежных стран. Изучены теоретические аспекты регулирования рынка ценных бумаг. Акцентировано внимание на современных задачах государственного регулирования рынка ценных бумаг.

Ключевые слова: государство, фондовый рынок, государственное регулирование, ценные бумаги, деятельность на фондовом рынке.

Procurement of marketable securities in Ukraine is very difficult. It is interesting to note that in such a system of market-like relations, as a matter of principle, with price traders. We did not have a complete market for the market yet, and we have made a lot of work, which is due to the state of regulation, control and control of the market. It is necessary to ensure that the introduction of regulations in the management of the economic enterprises of the federal market in the Ukrainian market is ancestral. Today, the National Commission on Securities and Stock Market is not sufficiently independent and independent in its activities, therefore it is important to compare, borrow and take foreign experience of the leading countries of the world. State regulation of the securities market is explored. Analyzed provisions of the legislation of foreign countries. A comparative legal study of the regulatory framework of Ukraine and foreign countries was carried out. The theoretical aspects of regulation of the securities market are explored. The attention is focused on modern problems of state regulation of the securities market.

At the same time, we are aware of the discrepancy between the scattered aviators and the level of the icing of the projection by means of the output of the complex observation, which would give rise to the problem of probability. The paper provides recommendations and proposals for the improvement of state regulation and financial control of the Ukrainian market, besides, the work is aimed at comparing and analyzing the state regulation of the securities market in Ukraine and foreign countries.

Key words: state, stock market, state regulation, securities, activity in the stock market.

Процеси ринкових реформ у суверенній Україні проходять дуже складно. Особливо це помітно в такій галузі ринкових відносин, як операції з цінними паперами. На фондовому ринку ще не повністю склалися традиції і правила роботи, відсутня досконала система державного регулювання, контролю та управління ринком. Тому необхідність унесення коректив в управління економічними процесами формування фондового ринку України є досить актуальною. Сьогодні Національна комісія з цінних паперів і фондового ринку є недостатньо самостійною й незалежною в діяльності, тому важливо порівнювати, запозичувати та переймати іноземний досвід провідних країн світу.

Дослідженням державного регулювання ринку цінних паперів займалися такі вчені, як О. Близнюк, Н. Гребеник, С. Джанков, О. Калюга, О. Кіреєв, С. Клессенс, Д. Клінггемель, Ю. Раделицький, М. Шаповалов, І. Шевчук та інші. Незважаючи на значну кількість наукових праць із теми дослідження, багато питань, присвячених державному регулюванню ринку цінних паперів,

залишилися невисвітленими, необґрунтованими чи мають спірний характер.

За всієї значущості напрацювання зазначених авторів на наявному рівні розроблення проблем поки що відсутні комплексні розробки, які б повністю розкрили цю проблематику. У роботі надані рекомендації та пропозиції щодо покращення державного регулювання й контролю фондового ринку України, крім того, робота спрямована на порівняння й аналіз державного регулювання ринку цінних паперів в Україні та зарубіжних країнах.

Головною метою роботи є аналіз відносин, що виникають у сфері державного регулювання ринку цінних паперів в Україні й порівняння з досвідом такого регулювання в провідних країнах світу.

Перші закони у сфері ринку цінних паперів почали з'являтися в країнах Європи на межі XIX–XX ст., хоча цілісна система державного регулювання ринку цінних паперів у країнах Західної Європи з'явилася тільки після Другої світової війни. Натепер в Україні триває активний процес розвитку ринку цінних паперів, формування